

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

ANALYSIS OF THE STATE OF ENTERPRISES OF HOUSING AND COMMUNAL SERVICES

Ружинська Н.О.

кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економіки підприємства,
Університет Державної фіскальної служби України

У статті наведені обсяги прибутку та збитку підприємств житлово-комунального господарства. Розглянуто обсяг прибутків та збитків підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності. Висвітлений стан дебіторської і кредиторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства загалом та за видами діяльності. Показано вплив установлених тарифів на житлово-комунальні послуги. Проаналізовано заборгованість населення як найбільшого боржника перед підприємствами житлово-комунального господарства за отримані житлово-комунальні послуги загалом у країні, за регіонами, за видами наданих послуг. Наведено найвищий та найнижчий рівень заборгованості населення за складні житлово-комунальні послуги. Оцінено стан виплати заробітної плати на підприємствах житлово-комунального господарства. Наведені пропозиції з покращення діяльності підприємств житлово-комунального господарства.

Ключові слова: житлово-комунальне господарство, підприємства житлово-комунального господарства, комунальні послуги, стан оплати населенням, заборгованість населенням, оплата праці.

В статті приведені обсяги прибутку і збитку підприємств житлово-комунального господарства. Рассмотрен объем прибыли и убытков предприятий жилищно-коммунального хозяйства по видам деятельности. Освещено состояние дебиторской и кредиторской задолженности предприятий жилищно-коммунального хозяйства в целом и по видам деятельности. Указано влияние установленных тарифов на жилищно-коммунальные услуги. Проанализирована задолженность населения как крупнейшего должника перед предприятиями жилищно-коммунального хозяйства за полученные жилищно-коммунальные услуги в целом по стране, по регионам, по видам предоставляемых услуг. Приведен высокий и самый низкий уровень задолженности населения за потребление жилищно-коммунальных услуг. Оценено состояние выплаты заработной платы на предприятиях жилищно-коммунального хозяйства. Приведены предложения по улучшению деятельности предприятий жилищно-коммунального хозяйства.

Ключевые слова: жилищно-коммунальное хозяйство, предприятия жилищно-коммунального хозяйства, коммунальные услуги, состояние оплаты населением, задолженность населением, оплата труда.

Every resident of the country is experiencing the impact of provided housing and communal services. The research on reforming, regulation of housing and communal services, as well as the development of a set of measures to improve the functioning of housing and communal services enterprises are covered in the works of many domestic economists. At the same time, the issues of analysis of the work of enterprises providing housing and communal services are particularly relevant and require further research. This results in non-fulfillment of financial obligations by enterprises of housing and communal services and growth of payables. The largest volumes of profit of housing and communal services enterprises are communal heat energy and housing. Such indicators also apply to the losses incurred by housing and communal services enterprises. The largest percentage of losses is almost three quarters of the enterprises of municipal heat energy. This directly affects the state of accounts receivable of housing and communal services enterprises. Municipal heat energy companies account for more than half of the receivables, which tend to increase. This results in the timely implementation of financial obligations by enterprises of housing and communal services and the growth of payables. Municipal heat energy companies have the largest payables among housing and communal services enterprises. The largest debtor among the consumers of services to the housing and communal services enterprises is the population. This debt has a tendency to increase. All this led to an increase in wage arrears for employees at housing and communal services enterprises. Particularly critical situation has arisen in water supply and sewage enterprises. At the enterprises of housing and communal services, changes are needed. This will enable, with the support of economic levers and contractual relations, to increase the responsibility of providers of housing and communal services of various forms of ownership, and by means of improving the existing system of management and organizational structure, ensure the process of reforming and developing housing and communal services.

Key words: housing and communal services, housing and communal services enterprises, municipal services, state of payment by population, population indebtedness, wages and salaries.

Постановка проблеми. Кожний мешканець України відчуває на собі безпосередній вплив стану житлово-комунального обслуговування, бо саме підприємства житлово-комунального господарства надають послуги і є однією з важливих частин територіальної інфраструктури. Водночас житлово-комунальне господарство є найбільш відсталим сегментом в економічній діяльності України. Воно знаходиться у вкрай важкому становищі, про що свідчить високий рівень технічного зносу основних засобів, інфраструктурних елементів і об'єктів житлово-комунального господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження реформування, регулювання житлово-комунального господарства, його розвиток, а також розроблення комплексу заходів щодо покращання регулювання житлово-комунального господарства висвітлюються у працях багатьох вітчизняних учених-економістів, а саме: Л.В. Беззубко [4], Ю.Т. Лега, Т.М. Качала, Н.Ф. Четова [5], О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, С.Ю. Юр'єва, І.В. Покуца [6], В.І. Логвиненко [7] та ін. Поряд із цим питання аналізу стану підприємств житлово-комунального господарства є особливо актуальними і вимагають подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз стану підприємств житлово-комунального господарства, що дасть змогу проводити ефективну політику забезпечення його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняні підприємства житлово-комунального господарства перебувають у важкому та занедбаному стані через неефективне використання основних засобів та фінансових ресурсів, бо

всі отримані кошти спрямовані на задоволення поточних потреб.

Одним із актуальних питань сьогодення є створення сприятливих умов за допомогою ефективних напрямів та інструментів для забезпечення сталого розвитку житлово-комунального господарства та подальшої інтеграції України в Європейський Союз.

Так, за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, станом на кінець 2017 року обсяг прибутків підприємств ЖКГ становив 760 млн грн., що на 484,8 млн грн. знизився порівняно з 2014 роком [1].

Обсяг прибутків підприємств ЖКГ починаючи з 2014 року до січня 2018 р. наведений на рис. 1.

Розглядаючи у розрізі категорій споживачів за січень 2018 року в обсязі прибутків підприємств житлово-комунального господарства – 299,2 млн грн., на підприємства житлового господарства (ЖГ) припадає 99,9 млн грн., на підприємства комунальної теплоенергетики (КТЕ) – 132,3 млн грн., на підприємства водогінно-каналізаційного господарства (ВКГ) – 36,9 млн грн., на інші підприємства – 30,1 млн грн. [1]. Обсяг прибутку підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності наведений на рис. 2.

На кінець 2017 року збитки підприємств житлово-комунального господарства становили 5,6 млрд грн., що на 2,6 млрд грн. більше, ніж у 2014 році, з них найбільші збитки мали підприємства комунальної теплоенергетики та водогінно-каналізаційного господарства.

Обсяг збитків підприємства житлово-комунального господарства починаючи з 2014 року по січень 2018 р. наведений на рис. 3.

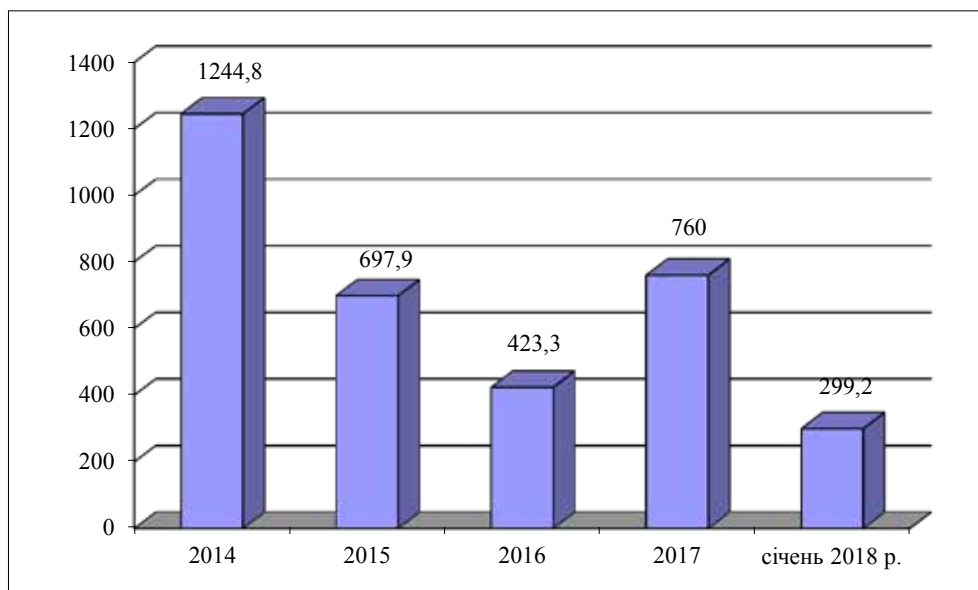

Рис. 1. Обсяг прибутків підприємств житлово-комунального господарства

Джерело: складено автором за даними [1]

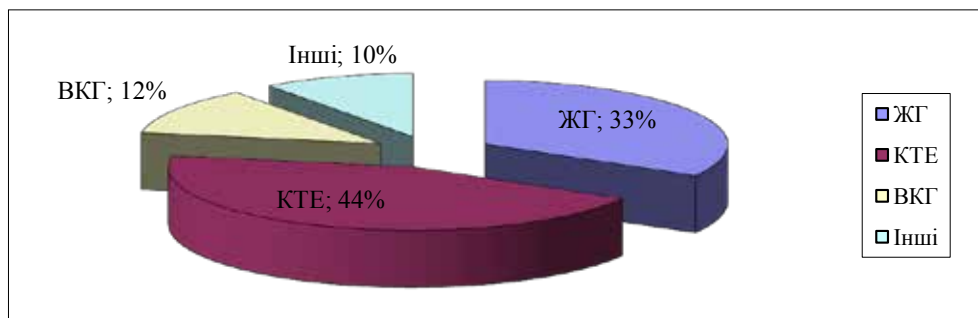

Рис. 2. Обсяг прибутку підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності за січень 2018 року

Джерело: складено автором за даними [1]

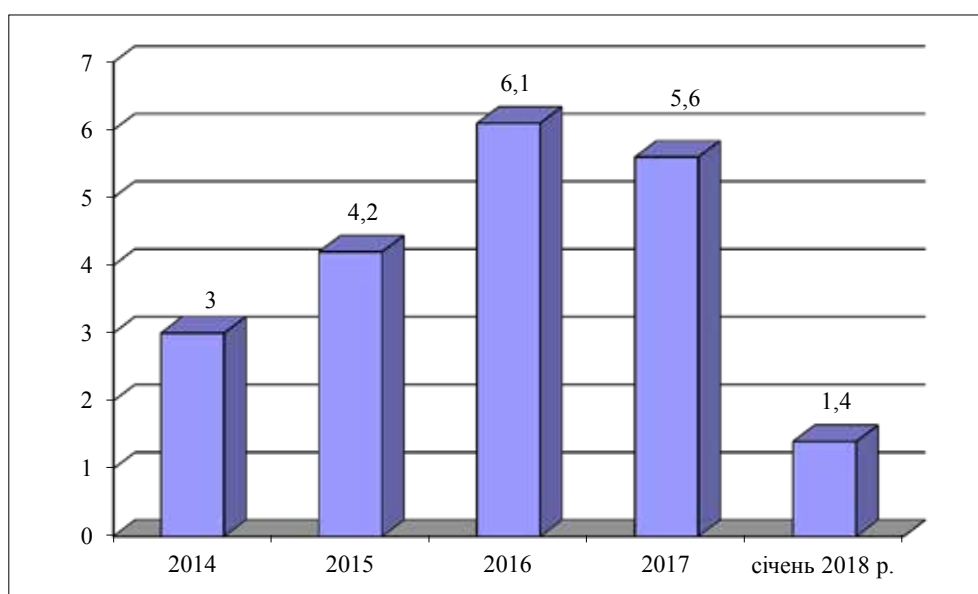

Рис. 3. Обсяг збитків підприємств житлово-комунального господарства

Джерело: складено автором за даними [1]

Збитки підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності за січень 2018 року становлять 1,4 млрд грн. Якщо розглядати ці збитки у розрізі підприємств за видами діяльності, то на підприємства житлового господарства припадає 0,05 млрд грн., на підприємства комунальної теплоенергетики – 1,05 млрд грн., на підприємства водогінно-каналізаційного господарства – 0,2 млрд грн., на інші підприємства – 0,1 млрд грн. (рис. 4)

Щодо характеристики стану підприємств житлово-комунального господарства в Україні за 2014–2016 рр., обсяг прибутку стрімко зменшується, і тільки на кінець 2017 року він зростає, але його зростання може бути за рахунок значного підвищення тарифів та стрімких інфляційних процесів в економіці країни. Все це дає підґрунтя для зростання дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств за житлово-комунальні послуги. Так, станом

на 1 лютого 2017 року дебіторська заборгованість підприємств житлово-комунального господарства становить 23,6 млрд грн., а станом на 1 лютого 2018 року вона вже становить 35,7 млрд грн., тобто спостерігається зростання дебіторської заборгованості на 12,1 млрд грн. Розглядаючи дебіторську заборгованість за підприємствами житлово-комунального господарства, слід зазначити, що найбільшу частку становить заборгованість на підприємствах комунальної теплоенергетики – 22,1 млрд грн., на підприємствах водогінно-каналізаційного господарства – 8,9 млрд грн., на підприємствах житлового господарства – 4,2 млрд грн., на інших підприємствах – 0,5 млрд грн. У відсотковому значенні це має вигляд, наведений на рис. 5.

У структурі дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства значну частку займає заборгованість населення за спожиті послуги.

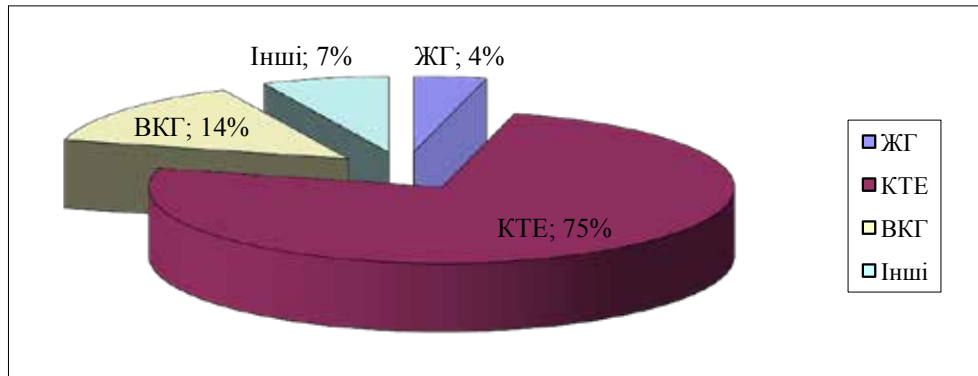

Рис. 4. Обсяг збитку підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності за січень 2018 року

Джерело: складено автором за даними [1]

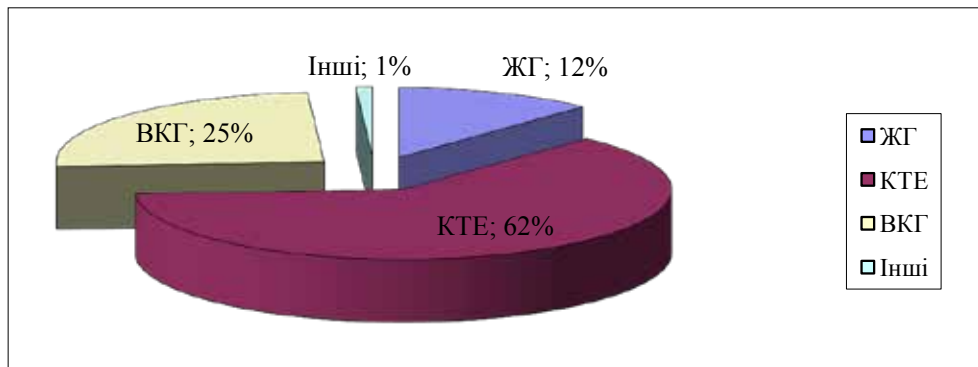

Рис. 5. Стан дебіторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства на 1.02.2018 року

Джерело: складено автором за даними [1]

Слід зауважити, що зростання дебіторської заборгованості приводить до несвоєчасного виконання підприємствами житлово-комунального господарства своїх фінансових зобов'язань і, як наслідок, до зростання кредиторської заборгованості.

Так, кредиторська заборгованість підприємств житлово-комунального господарства за видами діяльності на 1 лютого 2017 року становить 39,3 млрд грн., а на 1 лютого 2018 року вона вже становить 35,2 млрд грн., тобто спостерігається зниження кредиторської заборгованості на 4,1 млрд грн. Розглядаючи кредиторську заборгованість на підприємствах житлово-комунального господарства за видами діяльності, слід зазначити, що найбільшу частину становить заборгованість на підприємствах комунальної теплоенергетики – 27,4 млрд грн., на підприємствах водогінно-каналізаційного господарства – 4,9 млрд грн., на підприємствах житлового господарства – 2,0 млрд грн., на інших підприємствах – 0,9 млрд грн. [1]. У відсотковому значенні кредиторська заборгованість на під-

приємствах житлово-комунального господарства наведена на рис 6.

Такий стан у кредиторському складнику розрахункової дисципліни на підприємствах житлово-комунального господарства є наслідком того, що за встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги є зайва заполітизованість порядку тарифоутворення. Із січня 2012 року собівартість на послуги для підприємств житлово-комунального господарства для всіх категорій споживачів визначає спеціально створений національний регулятор – Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг, а не органи місцевої влади, бо саме вони б мали брати участь у створенні тарифів за послуги підприємств-природних монополістів за законами економіки, а не за законами політичних уподобань. Як наслідок цих дій, у 2017 році, навіть після розроблення заходів щодо наближення тарифів до рівня окупності за цей період національним регулятором, вартість наданих житлово-комунальних послуг далека від рівня окупності. Водночас не всі споживачі, які потребують надання субсидій,

могли скористатися ними, бо це відбувалося на тлі вкрай забюрократизованого механізму надання субсидій на оплату житлово-комунальних послуг, що є наслідком обмеженості коштів у бюджеті країни на надання цих пільг [3].

Найбільшим боржником перед підприємствами житлово-комунального господарства нині є населення. Максимальна частка заборгованості населення за спожиті послуги з центрального опалення та гарячого водопостачання і газопостачання, хоча на кінець 2017 року рівень оплати населенням за спожиті житлово-комунальні послуги становить 94,7% за зменшення заборгованості на 2659,8 млн грн. порівняно з попереднім періодом (табл. 1).

На кінець листопада 2017 р. заборгованість населення зі сплати за газопостачання становила 12,2 млрд грн, за централізоване опалення та гаряче водопостачання – 9,6 млрд грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 3,0 млрд грн, за централізоване водопостачання та водовідведення – 1,9 млрд грн, за вивезення побутових відходів – 0,4 млрд грн, за електроенергію – 3,5 млрд грн. [1].

Заборгованість населення за спожиті житлово-комунальні послуги до кінця 2017 року зростає, однак рівень оплати цих послуг знаходиться на досить високому рівні.

Серед регіонів найвищий рівень заборгованості за спожиті житлово-комунальні послуги за 2015–2017 рр. спостерігається в Дніпропетровській, Харківській областях та м. Києві.

Найнижчий рівень заборгованості мають Волинська, Чернівецька, Тернопільська області (рис. 7).

Так, за даними Державної служби статистики України, рівень оплати населенням за спожиті газопостачання, центральне опалення та постачання гарячої води, холодної води та водовідведення, утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, вивезення побутових відходів за період 2015–2017 рр. хоч і наближається до 100%, та все ж є заборгованість (табл. 2) [2].

Так, спостерігається збільшення заборгованості населення підприємствам житлово-комунального господарства з оплати житлово-комунальних послуг за видами послуг. Однак серед усієї заборгованості є від'ємні величини заборгованості, що характеризують стовідсоткову оплату нарахувань поточного періоду, часткове погашення боргу попередніх періодів, попередню оплату послуг та перевищення нарахованих бюджетних коштів (призначені субсидії) організаціям, що надають домогосподарствам житлово-комунальні послуги, над вартістю фактично спожитих послуг. Лідерами стовідсоткової оплати є Вінницька, Кіровоградська та Рівненська області [2].

Проаналізувавши ситуацію, що склалася в житлово-комунальному господарстві, та на основі розглянутих вище показників бачимо, що є заборгованість із виплати заробітної плати працівникам підприємств житлово-комунального господарства. Слід зазначити, що за серед-

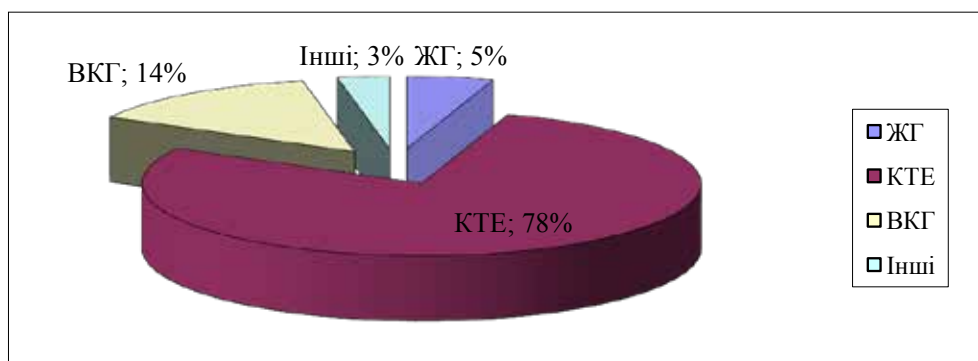

Рис. 6. Стан кредиторської заборгованості підприємств житлово-комунального господарства на 1.02.2018 року

Джерело: складено автором за даними [1]

Таблиця 1

Заборгованість населення за житлово-комунальні послуги* за 2015-2017 рр.

Показники	2015	2016	2017
Загальна сума заборгованості, млн. грн	10978	13735	16395,0
Приріст/зниження (-) заборгованості з початку року, млн. грн	840	2757	2659,8
Рівень оплати населенням з початку року, %	95,4	91,3	94,7

* без урахування газу та електроенергії

Джерело: складено автором за даними [1]

ньої заробітної плати у сфері житлово-комунального господарства за 2017 рік у 5506 грн на підприємствах комунальної теплоенергетики – 6614 грн., на підприємствах водогінно-каналізаційного господарства – 5312 грн., на підприємствах житлового господарства – 4844 грн. за середньої заробітній платі у промисловості 7631 грн. Що менше майже на 39% менше, ніж заробітна плата в промисловості [1].

Так, за 2015 рік заборгованість із виплати заробітної плати на підприємствах житлово-комунального господарства становила 50,8 млн. грн., що більше на 230% порівняно з 2014 роком. Це вражаючі показники. Однак на кінець 2016 року заборгованість уже становить 13,0 млн грн., що на 291% менше, ніж у попередньому періоді. Та не все так добре, як хотілося. Станом на 01.01.2018 р.

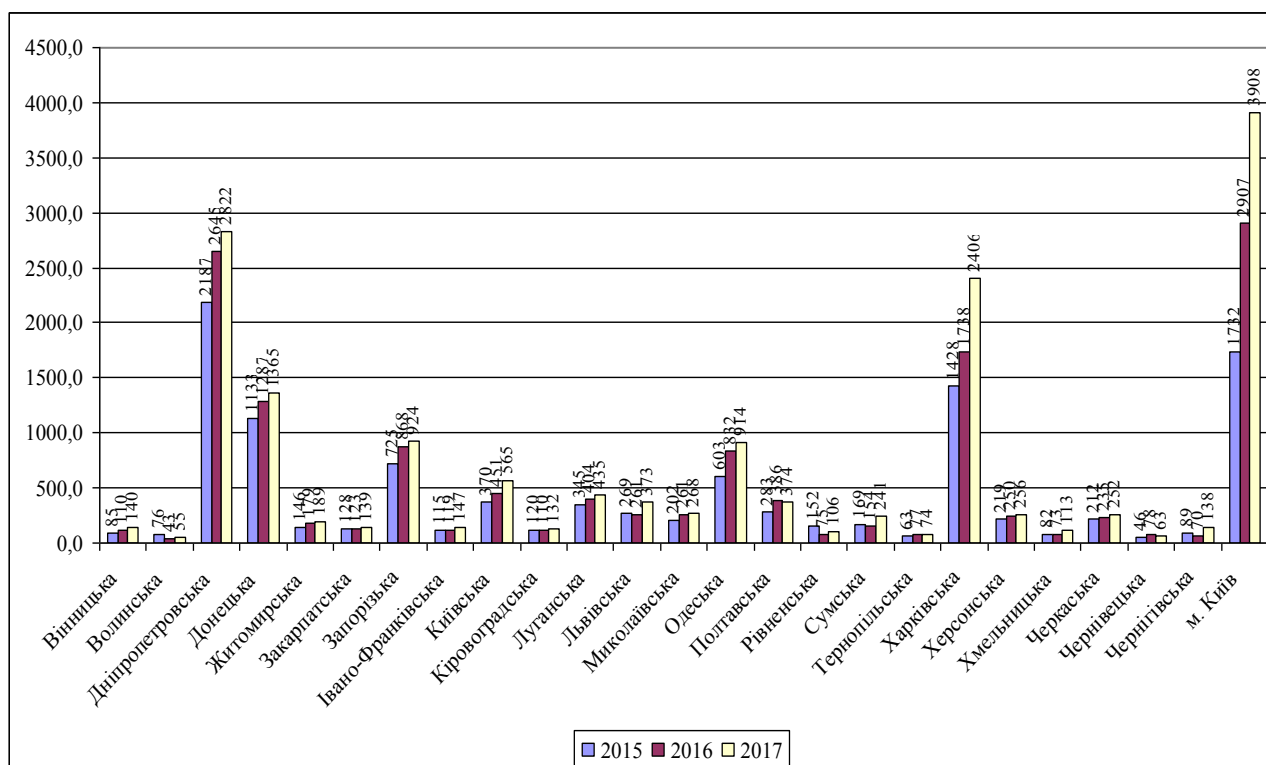

Рис. 7. Динаміка обсягів заборгованості населення з оплати житлово-комунальних послуг за 2015-2017 р. (млн грн)*

* без урахування газу та електроенергії

**без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: складено автором за даними [1]

Таблиця 2

Заборгованість населення підприємствам житлово-комунального господарства з оплати житлово-комунальних послуг за видами послуг за 2015–2017 рр., млн грн

Показники	2015 р	2016 р	2017 р
Постачання природного газу	-4661,8	6097,8	12074,4
Централізоване опалення та постачання гарячої води	6707,4	9517,4	11068,3
Централізоване постачання холодної води та водовідведення	1691,9	1515,7	1753,9
Утримання будинків і споруд та прибудинкових територій	2225,5	2429,0	3011,3
Вивезення побутових відходів	350,6	382,5	402,7

* без урахування тимчасово окупованої території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Джерело: складено автором за даними [2]

заборгованість із заробітної плати збільшилася на неймовірний відсоток – 721, або на 93,7 млн грн. Найбільшу заборгованість за 2017 рік на підприємствах житлово-комунального господарства за регіонами мають Донецька – 99 608,0 тис. грн., Херсонська – 3166,4 тис. грн., Запорізька – 2868,9 тис. грн., Луганська – 1426,7 тис. грн. та Львівська – 1271,4 тис. грн. області. За загальної кількості працюючих на підприємствах житлово-комунального господарства 245 тис. осіб найбільшу заборгованість із виплати заробітної плати мають підприємства водогінно-каналізаційного господарства – близько 90% [1].

Висновки. Отже, результати дослідження дають підстави стверджувати, що натеper усі види діяльності підприємств житлово-комунального господарства потребують негайних реформаційних змін для забезпечення умов створення абсолютно нової економічної моделі його експлуатації та розвитку, забезпечення надійного обслуговування з урахуванням збалансованості інтересів споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг, що знизить надмірне навантаження на економіку держави з подальшою стабілізацією та якісною зміною макроекономічного середовища і стане запорукою динамічного розвитку національного господарства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства. Житлово-комунальне господарство. URL : <http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhhk/>
2. Державна служба статистики України. Про оплату населенням житлово-комунальних послуг. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2017/expres_u.html
3. Ружинська Н.О. Державне регулювання розвитку житлово-комунального господарства: дис. ... канд. ек. наук: 08.00.03. Чернігів, 2015. 227 с.
4. Реформирование жилищно-коммунального хозяйства: опыт и перспективы деятельности / Беззубко Л.В., Шамонова А.Н., Ефимочкина С.А., Беззубко Б.И. Донецк : Норд-компьютер. 2008. 200 с.
5. Лега Ю.Г. Вдосконалення управління житлово-комунальним комплексом України в сучасних умовах розвитку національної економіки : монографія / Ю.Г. Лега, Т.М. Качала, Н.Ф. Чечетова. Черкаси : ЧДТУ, 2003. 220 с.
6. Реформування житлово-комунального господарства: теорія, практика, перспективи : монографія / О.М. Тищенко, М.О. Кизим, Т.П. Юр'єва, С.Ю. Юр'єва, І.В. Покуца. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2008. 398 с.
7. Логвиненко В.І. Державне управління функціонуванням і розвитком ЖКГ в Україні: монографія / Під загальною редакцією д. е. н., проф. В.В. Дорофійенка / В.І. Логвиненко. Донецьк: СПД Купріянов В. С., 2009. 488 с.